

## ***Works of Art on Parchment and Paper. Arhiv Republike Slovenije i Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.***

*Ljubljana, Slovenija, 6. – 8. lipnja 2019.*

U Ljubljani, na Filozofskom fakultetu od 6. do 8. lipnja 2019. godine održan je međunarodna interdisciplinarna konferencija pod naslovom *Works of Art on Parchment and Paper* u organizaciji Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani i Arhiva Republike Slovenije. Cilj konferencije bio je razmjena znanja i iskustava s područja znanosti, umjetnosti i tehnologije radi očuvanja papira i pergamene kao dva najbitnija materijala nosioca pisanoga kulturnoga nasljeđa. Na konferenciji su iznesena iskustva konzervatora, restauratora, arhivista, knjižničara, kustosa i povjesničara temeljena na postupcima izrade papira i pergamene, mehanizmima njihova starenja i promjeni boje materijala te uvjetima pohrane, kako bi se propadanje papira i pergamene svelo na najmanju moguću mjeru i maksimalno produljio njihov vijek trajanja. Sudionici konferencije bili su iz Austrije, Češke, Danske, Grčke, Hrvatske, Italije, Kolumbije, Litve, Nizozemske, Njemačke, Rusije, Slovenije i Velike Britanije.

Konferenciju je otvorio dekan Filozofskoga fakulteta Roman Kuhar, a zatim su nazočne pozdravili Bojan Cvelfar, ravnatelj Arhiva Republike Slovenije, i Nataša Golob, profesorica umjetnosti srednjega vijeka u zapadnoj Europi s Filozofskoga fakulteta u Ljubljani.

Prvo predavanje održao je Martin Halata naslovljeno *The dilemma of the quality administrator: The original or facsimile*, u kojem je približio probleme koji se javljaju kod izlaganja izuzetno vrijednih umjetnina, uslijed potrebe da se zadovolje zahtjevi vlasnika, proizvođača zaštitne opreme i pravila sigurnosti struke. Sljedeće predavanje održale su Zinaida Vakhovskaya i Irina Kadikova pod naslovom *Identification and characterization of inks and pigments on an 11th century Balkan parchment*, u kojem su pokazale kojim je alatnim metodama moguća identifikacija pigmenata, na temelju čega je moguće odrediti najbolje uvjete pohrane materijala kako bi mu se produljio vijek trajanja. Posljednje predavanje u tom bloku održala je Barbara Navala pod naslovom *Patterns of decoration: Quire signatures and initials in Cistercian Legendary*, u kojem se je bavila motivima i elementima kojima su ukrašene oznake stranica i početni inicijali rukopisa u vlasništvu cistercitskoga samostana Santa Maria de Alcobaca iz 12. stoljeća.

Popodnevnu seriju predavanja započela je Ana Krevelj predavanjem *Apo-calypt drawing and Romanesque wall painting*, u kojem je predstavljeno istraživanje oslikane pergamene iz 1230. godine, koja je izrezana i iskorištena za uvez knjige iz 15. stoljeća, a kasnije je utvrđeno da je pergamena poslužila i kao skica za motiv zidnoga slikarstva. Zatim je slijedilo predavanje Ivane Prijatelj Pavičić pod naslovom *So-called Ohmučević genealogy in the light of the results of recent*

*iconographic, historical, heraldic and restoration research.* Riječ je o Ohmučevićevoj genealogiji pisanoj na papiru, pričvršćenoj na stražnjoj strani slike Lovre Dobričevića naslova *Mrtvi Krist i kralj Stjepan Tomaš*. U izlaganju je nastojala prikazati rezultate recentnih ikonografskih, povijesno-heraldičkih i restauratorskih istraživanja i jedne i druge spomenute umjetnine. U sljedećem predavanju *Drawings on parchment and paper of Italian medieval notaries (XIIIth-XVth centuries)* Marta Luigina Mangini je objasnila važnost i ulogu tadašnjih notara, koji su osim vještine pisanja imali i važan umjetnički talent.

Slijedeći blok predavanja započeli su Alfonso Zoleo, Renzo Bertoncetto i Melania Zanetti izlaganjem *A multidisciplinary approach to conservation: the case study of Ignatius of Loyola's autograph Diario Spirituale*, u kojem su proveli zahtjevne konzervatorsko-restauratorske radove na spomenutom rukopisu, koji je pisan željezno-galnom tintom, a pretrpio je višestruka oštećenja nastala uslijed djelovanja kisele željezno-galne tinte. Koristeći rendgensku i ultraljubičastu vidljivu spektroskopiju (UV-vis) uspjeli su identificirati vrstu tinte te na temelju toga podatka, koristeći nanomaterijale i pHEMA i PVP, provesti neutralizaciju dokumenata kalcijevim hidroksidom. Niz predavanja nastavila je Nataša Golob svojim izlaganjem *The reverse face of the painted page*, objašnjavajući različite postupke kojima su se služili umjetnici prilikom izrade iluminacija u rukopisnim knjigama. Prvi dan je završio Joris Corin Heyder predavanjem *Pastiche Aesthetics: A forger's or a restorer's practice?* Autor upozorava na to da je na tržištu umjetnina velik broj rukopisa koji su naknadno uvezani, a sastavljeni su od rukopisa i iluminacija nastalih znatno kasnije od vremena nastanka izvornoga teksta. Po završetku predavanja organiziran je posjet Nacionalnoj galeriji u Ljubljani uz stručno vodstvo.

Drugi dan započeo je predavanjem Gašpera Cerkovnika *Woodcut series from the circle of Albrecht Dürer as book illustrations and independent prints*, u kojem je napravljeno opsežno istraživanje drvoreza Albrechta Dürera i istražen njegov utjecaj na druga umjetnička djela. Predavanja je nastavila Ines Vodopivec svojim *"Playing putti" – a contribution to the series of woodcut initials by Hans Weiditz the Younger*, u kojem je predstavljena serija knjiga iz 16. stoljeća, u kojima su korišteni inicijali spomenutoga majstora. Seriju predavanja završio je Matej Klemenčič izlaganjem *Early modern single-leaf prints after contemporary sculpture: questions of form and function*, u kojem je prikazao problem grafičkih listova s prikazom skulpturalnih radova, koji nisu uvezani u knjige te su na taj način skloniji oštećenjima. Nakon kratke pauze Jedert Vodopivec Tomažič, Žiga Šmit, Radek Prokeš, Michal Đurovič i Helena Fajfar nastupili su s predavanjem *Herberstein's Gratae posteritati (1560) in Ptuj and Brno: Comparison of the colouring materials used on woodcuts*. Oni se bave analizom i identifikacijom pigmenta ručno oslikanih drvoreza, kopija knjige *Herberstein's Gratae posteritati* tiskane u Veneciji 1560., koji se čuvaju u Ptuju i Brnu. Nakon toga u svojem predavanju *Study, conservation and exhibition of the Tabula Chorographica Armenica (17th century)* Melania Zanetti opisala je konzervatorsko-restauratorske zahvate provedene na

karti radi stabilizacije i pripreme za izlaganje u muzeju Metropolitan te je na kraju predstavila izradu zaštitne opreme za pohranu umjetnine. Blok predavanja završile su Martha Luz Cárdenas González i Fanny Angela Barajs Sandoval predavanjem *The Greater Magdalena Region's Notary protocols (Colombia, 1788-1907): Restoration and digitization*, u kojem su prikazale postupak restauracije i digitalizacije spomenutih rukopisa oštećenih tijekom vremena i uslijed djelovanja kiselih tinta.

Popodnevna predavanja započela je Fiona McLees referatom *From author's draft to select library holding: The metamorphosis of Franz Kafka's manuscripts*, u kojem je prikazala problematiku restauriranja i stabilizacije rukopisa, bivšim zahvatima provedenim na rukopisima te stabilizacijom uveza postojećih knjiga. Predavanja su nastavili Konstantinos Choulis i Efimia Sigalou izlaganjem *The restoration treatments of two watercolours whose surfaces display a remarkable marbling effects*. Popodnevni blok je završen predavanjem Ive Gobić Vitolović i Sanje Serhatlić *Conservation of a chine-collé colour etching by M. C. Crnčić from circa 1910*, u kojem je opisan postupak restauriranja bakroreza na papiru autora Men-cija Clementa Crnčića.

Zadnji blok predavanja započeli su Jasna Malešić, Damir Globočnik i Petra Završek predavanjem *Preservation of Lojze Dolinar's sketches (ca. 1950-1970)*, u kojem je riječ o skicama skulptura slovenskoga umjetnika Dolinara napravljenima na kiselom papiru ručne izrade. Problem je deacidifikacija papira, uslijed koje dolazi do promjene boje papirnoga nositelja. U sljedećem predavanju *Dilemmas in the conservation-restoration treatment of contemporary art pieces made of paper* Liza Lampič, govoreći o konzerviranju i restauriranju umjetnina izrađenih od različitih materijala, problematizirala je materijale koje treba odabrati u restauratorske svrhe i uvjete pohrane spomenutih umjetnina. Dan je završio predavanjem Špele Šubic *Presentation panels for Niko Kralj designs in Stol factory, early 1950s*, kojim je pokušala otkriti tko je autor šest fotokolaža u vezi s radom Nike Kralja, slovenskoga "industrijskoga dizajnera" fotelja.

Zadnji dan započeo je posjetom Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, gdje su predstavljene vrijedne knjige i važne pergamene koje su pohranjene u njihovoj zbirci.

Popodnevna predavanja započeo je Luboš Machačko izlaganjem *Problems of conservation of artworks on large-format paper supports*. U svojem predavanju iznio je višestruke probleme koji se javljaju prilikom restauriranja velikih formata, njihove pohrane i potrebe za ponovnim korištenjem ili izlaganjem. Nadovezali su se Edith Greuter i Edwin Orsel predavanjem *The value of conservation and digitization of architectural and design drawings for historical research*, u kojem su iznijeli vrlo sličnu problematiku.

Zadnju seriju popodnevni predavanja započeli su Patricia Engel, Matthew Collins, Sarah Fiddymont, Carla Soto, Matthew Teasdale i Jiří Vnouček

predavanjem *Old conservation materials and methods on parchment documents*, u kojem su iznijeli problem odabira konzervatorsko-restauratorskih materijala i dilemu treba li dati prednost stabilizaciji i konzervaciji dokumenata ako će na taj način biti smanjena ili onemogućena čitljivost i vidljivost rukopisa. Zatim je uslijedilo predavanje Penelope Banou, Athena Alexopoulou i Agathi Anthoula Kaminari *Photographic and technical examination: A valuable tool for the conservation treatment of works of art on paper and parchment*. Autori su objasnili tehnike fotografiranja koje koriste različite izvore svjetla (vidljivo i nevidljivo svjetlo) te kutove osvjetljenja predmeta, objašnjavajući koje informacije možemo na taj način dobiti o samom predmetu. Trodnevni simpozij završio je predavanjem Francesca Baudonea *Funori: Natural adhesive for the resizing of paper materials*, u kojem je objasnio primjenjivost funorija (prirodnoga spoja dobivenoga iz algi) za ojačavanje listova papira te prednosti i nedostatke njegova korištenja u odnosu na standardne sintetske celulozne derivate, koje je uvriježeno koristiti u tu svrhu.

Na kraju možemo reći kako je konferencija obuhvatila zaista širok spektar tema s područja znanosti i umjetnosti, s naglaskom na potrebu interakcije i suradnje između konzervatora restauratora, umjetnika, kustosa, arhivista te drugih znanstvenika i stručnjaka, s ciljem očuvanja vrijednoga i neprocjenjivoga kulturnoga nasljeđa.

*Marijana Mimica Tkalčec*